

соціальних технологій Університету «Україна», № 1(7)/2013. – С. 69–72. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.

4. Жерносек І. П. Формування управлінської науково-методичної культури керівника ЗНЗ / І. П. Жерносек. – Харків : Основа, 2010.

5. Лозовський О. М., Шарчук С. І. Тайм-менеджмент – мистецтво ефективної організації часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/20322/1/29-34.pdf

6. Організаційна культура як інструмент управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=666246>

7. Організаційна культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18340719/menedzhment/organizatsiyna_kultura

8. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – Київ : Шкільний світ, 2003. – 400 с.

9. Писаревський І. М., Нохріна Л. А., Познякова О. В. Менеджмент організацій : навч. посіб. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 133 с.

10. Timoshko A. N. Self-management of the head of secondary aducational institution in the process of development of organizational activities culture / A. N. Timoshko // European Applied Sciences, Stuttgart, Germany. – 2014. – № 6. – P. 29–31.

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Шолох О.А.

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53. osholoh72@gmail.com*

На початку ХХІ ст. теорія і практика вітчизняної освіти набула значного розвитку. Суттєвими досягненнями є зростання рівня компетентності викладачів вищої школи в умовах реформування та їх бажання удосконалювати професійну освіту з педагогічної діяльності.

У сучасну історичну добу у нашій країні відбувається становлення нової європейської системи освіти. Перед вищою школою поставлено нові цілі і завдання, основним напрямом діяльності якої має стати всебічний розвиток людини, як особистості, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення освіти висококваліфікованими фахівцями.

Однак невирішеною в теорії і практиці вітчизняної педагогіки залишається проблема випередження розвитку суспільних вимог до викладацької діяльності у закладах вищої освіти. Розв'язання цієї проблеми є не лише потребою часу, а й необхідністю щодо забезпечення переорієнтації державної політики на конкретну людину з індивідуально-стимулюючою та інвестиційною спрямованістю.

Для інтеграції України в міжнародний простір важливим є визнання людини як найвищої цінності суспільства. Це можливо за використання антропосоціального підходу до вивчення особливостей структурно-змістової специфіки педагогічної майстерності, яка допомагає позиціонувати викладацькому складу закладів вищої освіти одночасно і особистість, і головну виробничу силу з певними духовними й матеріальними інтересами, а також сприяє поєднанню цих інтересів із суспільними.

Результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених (В. Бондаря, Ю. Васильєва, Є. Вендрова, Д. Гвішиані, Ю. Конаржевського, М. Кондакова, А. Макаренко, В. Маслової, В. Пікельної, Г. Попова, Н. Сунцова, В. Сухомлинського, Є. Тонконової, П. Худомінського, Т. Шамової, Р. Шакурова та ін.) дозволяють виділити професійно важливі якості особистості викладача освіти.

Дослідники проблем педагогічної етики – В. Андреев, Г. Васянович, Е. Гришин, В. Наумчик, В. Писаренко, О. Савченко, І. Синиця, І. Чернокозов, В. Черпокозона, Л. Шевченко та інші розглядають педагогічну майстерність у взаємозв'язку із педагогічною культурою викладача як засіб його розвитку та самореалізації, що позиціонується у педагогічній діяльності.

Педагогічна майстерність має свою структуру, до якої входять компоненти, які виступають для викладача інструментом для викладання у вищій школі. Натомість, колектив авторів Т. Вахрушева, Л. Кайдалова, Н. Щокіна зазначають, що *педагогічна майстерність* – це, насамперед, висока культура організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової і громадської діяльності викладача, наділеного якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання навчально-виховної роботи разом зі здобувачами освіти в умовах співдружності та співтворчості, враховуючи інтереси й рівень вихованості кожного, а також індивідуальні та психологічні особливості майбутнього фахівця [1].

Розділяючи думку Н. Кузьміної, зазначимо, що основними структурними компонентами формування педагогічної майстерності є: гностичний, конструктивно-проективний, організаційний, перцептивно-рефлексивний, комунікативний. На наше переконання, дані компо-

ненти не вичерпали своєї значущості і можуть бути пріоритетними напрямками (векторами) розвитку педагогічної майстерності педагогів вищої школи в сучасних інтеграційних процесах розбудови європейського освітнього простору. Розглянемо кожний з них більш детально.

1. Гностичний. Перший вектор розвитку педагогічної майстерності педагогів вищої школи є гностичний, пов'язаний із сферою знань викладача. Мова йде не тільки про глибоке і свідоме знання дисципліни, яка викладається, але й про вміння працювати із змістом навчального матеріалу: зробити його доступним для розуміння студента, поєднувати отримані знання із змістом інших предметів з метою формування системних знань, вивчення реальних можливостей здобувача освіти для формування у нього самоконтролю й саморегуляції.

Важливим аспектом цього напрямку розвитку педагогічної майстерності педагогів вищої школи є аналіз власного педагогічного досвіду та досвіду інших викладачів, узагальнення його і перенесення ефективних форм, методів і прийомів у практику своєї роботи, акмеограма самоосвіти та самовиховання.

2. Конструктивно-проективний. Другим вектором розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи визначаємо конструктивно-проективний, який відображає особливості планування та самоменеджмент педагогічної діяльності та роботи зі студентами у відповідності до місії і візії ЗВО .

В основі проективної і конструктивної діяльності лежать здібності до інтелектуальної праці: відкинути звичайні методи і стандартні рішення, шукати нові, оригінальні; бачити далі безпосередньо даного і очевидного; охоплювати суть основних взаємозв'язків, властивих проблемі; прогнозувати кілька різних проектів рішення і подумки вибрати найбільш оптимальні і ефективні; наявність педагогічної інтуїції; ідейно-креативна результативність мислення та ін.

3. Організаційний. Третім вектором розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи визначаємо організаційний, який включає: структурування інформації в процесі повідомлення її здобувачам освіти; організацію різних видів діяльності студентів для досягнення поставлених цілей; організацію власної діяльності і поведінки у процесі безпосередньої взаємодії із студентами.

Стосовно цього компонента у студентської молоді є найбільша кількість зауважень до викладача, а саме: використання звичних форм і методів роботи, однотипна структура кожного заняття, монотонність викладу змісту навчального матеріалу під час читання лекцій. З метою подолання цих недоліків пропонуються інтерактивні технології навчання, особливо на практичних заняттях.

4. Комунікативний. Четвертим вектором розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи визначено комунікативний, який передбачає налагодження педагогічно доцільних стосунків як зі здобувачами освіти для досягнення дидактичної мети («взаємини по горизонталі»), так і тими, хто виступає в ролі керівників даної системи («взаємини по вертикалі»). Тому, спілкування в діяльності викладача виступає не тільки засобом наукової та педагогічної комунікації, але й умовою вдосконалення професіоналізму в діяльності й джерелом розвитку особистості викладача, а також засобом виховання студентів[5].

До комунікативних здібностей відносяться: здатність всебічно й об'єктивно сприймати людину-партнера за спілкуванням; здатність викликати в нього довіру, співпереживання в спільній діяльності; здатність передбачати й ліквідувати конфлікти; справедливо, конструктивно й тактовно критикувати своїх одногрупників; сприймати й враховувати критику, змінюючи відповідно свою поведінку й діяльність.

5. Перцептивно-рефлексивний. Останнім вектором розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи є перцептивно-рефлексивний, який тісно пов'язаний з комунікативним, спрямований до суб'єкта педагогічного впливу. Слід зазначити, що рефлексія – це усвідомлення діючим індивідом того, як він сприймається партнером зі спілкування, припускає знання того, як інший розуміє того, хто рефлексує.

Доречно буде зауважити, всі вектори розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи базуються у своїй сутності якостях розвитку особистості, які можна класифікувати за групами:

Перша група це особистісні якості викладача, до них віднесено педагогічні здібності, що являють собою – психічні риси особистості та сприяють успішній педагогічній діяльності, загальну культуру особистості, рівень працездатності, активність, педагогічну інтуїцію та ін. Викладачі повинні приділяти увагу розвитку власної працездатності, вміти уникати стресових ситуацій або вміти вирішувати конфлікти без власних ризиків [6].

Друга група якостей позиціонує гуманістичну спрямованість діяльності майбутнього викладача, його високу моральність, активність, як члена суспільства. Іноді можна зустріти й тих, хто вважає викладання своїм покликанням, людей, що бажають розвивати, виховувати та покращувати майбутнє покоління [2 с. 3].

Третя важлива група включає в себе знання низки дисциплін, що варіюються в залежності від того, якого викладача готує ЗВО. Крім основних загальнонаукових та обов'язкових психолого-педагогічних знань це можуть бути техніко-технологічні, медіаосвітні чи будь-які інші, залежно від поля майбутньої педагогічної діяльності.

До четвертої групи віднесено педагогічну техніку викладача. На наш погляд, викладання – це вид діяльності, який як і будь яка інша діяльність є залежною від досвіду, розвинутої й досконалої педагогічної техніки, професійних знань та вмінь. Тому, педагогічна техніка – це вміння педагога використати свій власний психофізичний апарат таким чином, щоб він впливав на студента, сприяв вмілому оволодінню різноманітними прийомами, які дають викладачеві змогу більш доступно викладати навчальний матеріал, досягати успіху в своїй навчально-виховній діяльності; сюди можна віднести мистецтво одягатись, володіння мімікою та жестами, вміння спілкуватись, керувати та організовувати, утверджувати свої лідерські якості [4 с. 30].

Проаналізувавши основні вектори розвитку педагогічної майстерності викладача вищої школи можемо констатувати, що педагогічна майстерність включає в свою структуру такі складники, як :

- професійна компетентність (знання педагогіки та вікової психології);
- фахові знання (володіння змістом навчального предмета і методикою його викладання);
- педагогічні здібності (дидактичні, організаторські, комунікативні, перцептивні, сугестивні, науково-пізнавальні);
- педагогічні вміння (уміння організовувати власну педагогічну діяльність, навчально-пізнавальну діяльність учнів; формулювати мету навчання, виховання і розвитку особистості учня; стимулювати працю учнів, здійснювати моніторинг результативності навчання);
- творчість педагога (креативність та умови її реалізації у навчально-виховному процесі);
- педагогічний досвід (поглиблення фахових знань, розширення ерудиції, удосконалення методики та технології викладання навчального предмета, сформованість гуманно-демократичного стилю спілкування з учнями у процесі навчання);
- особистісні якості педагога (любов до дітей, доброта, порядність, щирість, толерантність тощо);
- педагогічну техніку (володіння комплексом прийомів, що допомагає вчителю глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у навчанні та вихованні).

Зазначеними компонентами не вичерпується рівень майстерності педагога вищої школи, удосконалення не має меж. Тільки постійна наполеглива праця, неперервний пошук, творча активність і постійне рефлексивне дидактичне осмислення свого викладацького досвіду забезпечать високий рівень педагогічної майстерності викладача вищої школи.

Досвід педагогічної діяльності свідчить про те, що сучасний викладач повинен сам уміти і навчити студентів засвоювати знання, критично осмислювати здобуту інформацію, прагнути до самовдосконалення, наукового пошуку, творчої активності. Педагог протягом усього професійного життя зорієнтований на розвиток свого творчого потенціалу, вершиною якого має стати педагогічна майстерність. Можна стверджувати, що вона зазвичай здійснюється в ефективній діяльності. У сучасних викладачів спостерігається стійке бажання оволодіти основами педагогічної майстерності. У свою чергу застосовувані сьогодні підходи до професійно-педагогічної майстерності малоефективні. Для того, щоб вища освіта України відповідала вимогам часу, такі чинники, як компетентність, професіоналізм, інтелект, творчість повинні відігравати провідну роль у педагогічній діяльності викладача. Всі ці риси можна вважати необхідними для успішної діяльності викладача сучасного креативного викладача вищої школи, перед яким постійно постає проблема удосконалення та підвищення своєї педагогічної майстерності.

Висновки. Сучасний педагог вищої школи має спрямувати свою педагогічну майстерність на формування наукового та критичного мислення; успішну педагогічну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу; розвиток внутрішньої особистої акме-потреби у постійному саморозвитку, самоосвіті впродовж життя.

Література

1. Вахруцева Т. Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності / Т. Ю. Вахруцева // Нові технології навчання. – Київ : НМЦВО, 2007. – Вип. 47. – С. 64–69.
2. Знова Н. Л Моніторинг професійної педагогічної майстерності// Хімія (науково-методичний журнал – 2012 № 11–12. С. 2–4.
3. Пащенко Д. І. Педагогічне покликання та майстерність учителя як складові його готовності до професійної діяльності // Наукова сесія, присвячена 175-річчю НПУ ім. М. Драгоманова : у 2 кн. / упоряд.: Л. П. Вовк, О. С. Падалка. – Київ, 2010. – Кн. 1. – С. 113–114.
4. Педагогічна майстерність як ключ до успіху // Практика управління закладом освіти – 2016, № 7. – С. 30–38.
5. Худенко О. М. Педагогічна майстерність як проявлення індивідуального стилю професійної діяльності вчителів. С. 33–34.
6. Шолох О. А. Теоретичні аспекти розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи. Вісник Національного ун-ту «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2019. Вип. 1 (157). С. 245–251.